

ฟ้าทะลายโจร

- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Andrographis paniculata* (Burm) wall ex Nees
- ชื่อภาษาอังกฤษ** : The Creat , Creyat Root , Halviva , Kirayat , Kreat, Green chireta , Kalmegh, King of bitters
- ชื่ออื่นๆ** : น้ำลายพังพอน (กรุงเทพฯ) สามสิบคี (ร้อยเอ็ด) ฟ้าสะท้อน (พัทลุง) ฟ้าทะลาย (ภาคกลาง) เมฆทะลาย (ยะลา) คีปังฮี (จีน) ซีปังกี ชวงซิมน้อย โง่งเช่า (จีน) หลู่กั๋งงู (สงขลา) ฟ้าสาบ (พนัสนิคม) เขยตายยายคลุม (โพธาราม)
- วงศ์** : ACANTHACEAE

ลักษณะพืช

เป็นพืชล้มลุก ลำต้นเป็นเหลี่ยมเห็นได้ชัดเจน สูง 30-60 เซนติเมตร ใบเดี่ยว สีเขียวเข้มเป็นมัน รูปหอก ปลายใบแหลม ออกเป็นคู่ตรงกันข้าม ดอกขนาดเล็กสีขาวแต้มสีม่วงแดง ออกที่ปลายยอดและซอกโคนก้านใบ กลีบดอกแยกเป็น 5 กลีบ มีโคนติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 2 ปาก ปากบนมี 3 กลีบ ปากล่างมี 2 กลีบ ผลเป็นฝักเรียวแหลม สีเขียวอมน้ำตาล เมื่อผลแก่จะแตกเป็น 2 ซีก ติดเมล็ดออกมา เมล็ดแบนรูปไข่ สีน้ำตาล

ฟ้าทะลายโจรพบขึ้นตามป่าดงดิบ ป่าสน ป่าก่อ และป่าเต็งรัง พบมากในจีน อินเดีย และไทย ทางภาคใต้นิยมปลูกตามบ้าน ปัจจุบันพบทั่วทุกภาคของไทย

การปลูกและขยายพันธุ์

ฟ้าทะลายโจรเป็นพืชที่ปลูกง่าย ขึ้นได้ทั่วไปในดินแทบทุกชนิด เจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนซุย ระบายน้ำดี ชอบความชุ่มชื้นและแสงแดดปานกลาง หากแดดจัดเกินไปใบจะเล็ก และเป็นสี

ม่วงแดง ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด ควรปลูกในฤดูฝน โดยเฉพาะเมล็ด แล้วย้ายกล้ามาปลูก 1 ต้นต่อหลุม อายุกล้าที่เหมาะสม 45-60 วัน หรือเมื่อกล้ามีใบ 10-14 ใบ ควรใส่ปุ๋ยอินทรีย์รองก้นหลุมก่อนปลูก ใช้ระยะปลูกระหว่างต้น 20-30 เซนติเมตร และระหว่างแถว 40 เซนติเมตร การปลูกฟ้าทะลายโจร อาจปลูกแปลงแยกก็ได้ โดยวิธีหว่านเมล็ดหรือโรยเมล็ดเป็นแถวหรือหยอดเมล็ดหลุมละ 5-10 เมล็ด

หลังจากปลูกแล้วให้รดน้ำทันที และให้น้ำวันละ 1 ครั้ง การคลุมแปลงปลูกด้วยฟาง หรือหญ้าแห้ง เมื่อฟ้าทะลายโจรอายุ 2 เดือน ให้ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ อัตรา 125 กรัม/ต้น หมั่นกำจัดวัชพืช และพรวนดิน

เก็บเกี่ยวฟ้าทะลายโจรเมื่ออายุ 3-4 เดือน ซึ่งเป็นช่วงที่ฟ้าทะลายโจรเริ่มออกดอกจนถึง ดอกบาน 50% โดยใช้กรรไกรตัดหรือเกี่ยวเกี่ยวทั้งต้น ให้เหลือตอสูง 5-10 เซนติเมตร นำมาล้างให้ สะอาด ผึ่งไว้วันรมให้แห้ง แยกลำต้นให้ใบร่วง หรือนำทั้งต้นมาหั่นเป็นชิ้นๆ ให้มีความยาว 3-5 เซนติเมตร ผึ่งให้สะเด็ดน้ำ นำมาเกลี่ยบนภาชนะที่สะอาด คลุมด้วยผ้าขาวบาง ตากจนแห้งสนิท หรือ ใช้วิธีการอบที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส ใน 8 ชั่วโมงแรก หลังจากนั้นใช้ 40-45 องศาเซลเซียส อบจนแห้งสนิท เก็บในภาชนะที่แห้งและสะอาด ปริมาณสารสำคัญในฟ้าทะลายโจรจะลดลง 25% เมื่อเก็บไว้นาน 1 ปี

การใช้ประโยชน์

การใช้ประโยชน์ทางยา

ทั้งต้น: รสขม รับประทานแก้ไข้ แก้หวัด ต่อมทอนซิลอักเสบ ปอดอักเสบ แก้บิด แก้ท้องเดิน แต่ไม่ควรใช้ติดต่อกันนานเกินไป เนื่องจากฟ้าทะลายโจรจะทำลายจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ในกระเพาะ ผู้ที่ความดันต่ำ เป็นโรคหัวใจ ไม่ควรใช้

ใบ : รสขม บดผสมน้ำมันพืชทาแผลน้ำร้อนลวก ไฟไหม้ ใบสดนำมาเคี้ยวกลืนน้ำ แก้คออักเสบ เจ็บคอ ในอินโดนีเซียใช้แก้พิษงูและแมลงต่อย โดยนำใบมาขยี้แล้วทาที่แผลหรือคั้นเอาน้ำรับประทาน

ราก : แก้ธาตุไม่ปกติ บำรุงกำลัง เจริญอาหาร แก้ไข้ แก้ท้องร่วง ขับพยาธิในท้อง

ตำรับยา

1. ใบฟ้าทะลายโจรใช้รักษาอาการท้องเสียและอาการเจ็บคอ (สมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐาน สำหรับบุคลากรสาธารณสุข)

- ยาต้ม ใช้ใบฟ้าทะลายโจรสด 1-3 กำมือ (แก้อาการเจ็บคอ ใช้ 1 กำมือ) ต้มกับน้ำนาน 10-15 นาที ดื่มก่อนอาหารวันละ 3 ครั้ง หรือเวลามีอาการ

- ยาลูกกลอน นำใบฟ้าทะลายโจรสด ล้างให้สะอาด ผึ่งลมในที่ร่มให้แห้ง บดเป็นผงให้ละเอียด ปั่นกับน้ำผึ้งเป็นเม็ดขนาดปลายนิ้วก้อย ผึ่งลมให้แห้ง เก็บไว้ในขวดที่แห้งและมิดชิด รับประทานครั้งละ 3-6 เม็ด วันละ 3-4 ครั้ง ก่อนอาหารและก่อนนอน

- ยอดองเหล้า นำใบฟ้าทะลายโจรแห้ง ขย่ำให้เป็นชิ้นเล็กๆ ใส่ในขวดแก้ว เดิม เหล้าโรง 40 ดีกรี แช่พอให้ท่วมยาเล็กน้อย ปิดฝาให้แน่น เขย่าขวดหรือคนยาวันละ 1 ครั้ง พอกครบ 7 วัน กรองเอาแต่น้ำเก็บไว้ในขวดที่สะอาดและมิดชิด รับประทานครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ วันละ 3-4 ครั้ง ก่อนอาหาร

- ยาแคปซูล นำใบฟ้าทะลายโจรสด ล้างให้สะอาด ผึ่งลมในที่ร่มให้แห้ง บดเป็นผงให้ละเอียด บรรจุใส่ในแคปซูลขนาดเบอร์ 2 (ผงยา 250 มิลลิกรัม) รับประทานครั้งละ 3-5 แคปซูล วันละ 3-4 ครั้ง ก่อนอาหารและหลังอาหาร (นวัตกรรมสมุนไพรไทย...ก้าวไกลสู่อุตสาหกรรม)

ข้อควรระวัง หากรับประทานยาฟ้าทะลายโจรแล้วเกิดอาการปวดท้อง ท้องเสีย ปวดเอว เวียนหัว ใจสั่น แสดงว่าแพ้ยา ให้หยุดยาและเปลี่ยนไปใช้ยาอื่นสตรีมีครรภ์ไม่ควรใช้ฟ้าทะลายโจร

2. ฟ้าทะลายโจรทั้งต้น ใช้รักษาอาการท้องเดินและแก๊ส (สมุนไพรพื้นบ้านฉบับรวม)

- ใช้ทั้งต้นแห้ง หั่นเป็นชิ้นประมาณ 1-3 กำมือ (3-9 กรัม) ต้มเอาน้ำดื่มแก้อาการท้องเดิน

- ใช้ครั้งละ 1 กำมือ (แห้งหนัก 3 กรัม สดหนัก 25 กรัม) ต้มกับน้ำ ดื่มก่อนอาหารเช้าและเย็น หรือเวลามีอาการไข้

การใช้ประโยชน์อื่นๆ

- นำฟ้าทะลายโจรทั้งห้า 1 กำมือ ตำให้ละเอียดผสมเกลือ 1 ช้อนโต๊ะ และน้ำ 750 ซีซี กรองเอาแต่น้ำ กรอกให้โค-กระบือ กินแก้ท้องเสียวันละ 1 ครั้ง จนกว่าจะหาย (ภูมิปัญญาไทย สมุนไพรสำหรับโค-กระบือ)

- นำฟ้าทะลายโจร 3 กิโลกรัม บอระเพ็ด 3 กิโลกรัม น้ำตาลแดง 2 กิโลกรัม มาหมกอย่างน้อย 3 เดือน กรองเอาแต่น้ำ กรอกให้โค-กระบือกินแก้ไข้ ครั้งละ 1 ขวดกระติ่งแดง เข้าเย็น (ภูมิปัญญาไทย สมุนไพรสำหรับโค-กระบือ)

สารสำคัญ

สารสำคัญออกฤทธิ์ในส่วนเหนือดินของฟ้าทะลายโจร คือ สารกลุ่ม Lactone ได้แก่ andrographolide, deoxy-andrographolide, neoandrographolide เป็นต้น และสารกลุ่ม Flavone เช่น oroxylin, wogomin และ andrographidin A มาตรฐานของฟ้าทะลายโจรที่ใช้สำหรับการผลิตยา จะต้องมียาปริมาณ andrographolide ไม่น้อยกว่า 6% โดยน้ำหนักและปริมาณความชื้นไม่เกิน 11% (นวัตกรรมสมุนไพรไทย...ก้าวไกลสู่อุตสาหกรรม) การวิจัยด้านเภสัชวิทยาพบว่าฟ้าทะลายโจรสามารถยับยั้งเชื้อแบคทีเรียที่เป็นสาเหตุของการเป็นหนองได้ (สมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐานสำหรับบุคลากรสาธารณสุข) การศึกษาฤทธิ์ลดไข้ในสัตว์ทดลองพบว่าสารสกัดแอลกอฮอล์มีแนวโน้มลดไข้ได้ รายงานการใช้รักษาโรคอุจจาระร่วงและบิดไม่มีตัว แสดงว่าฟ้าทะลายโจรมีประสิทธิภาพในการรักษาเท่ากับเตตราซัยคลิน (สมุนไพรสวนศิริรูกชาติ)

การตลาด

ราคาวัตถุดิบฟ้าทะลายโจรในรูปแบบต่างๆ

- ฟ้าทะลายโจรทั้งต้นแห้งตากแห้ง กิโลกรัมละ 45 บาท (ข้อมูลจากบริษัทผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย) และกิโลกรัมละ 100 บาท (ข้อมูลจากสมาคมการแพทย์แผนไทยสระบุรี)
 - ใบฟ้าทะลายโจรตากแห้ง กิโลกรัมละ 150 บาท (ข้อมูลจากสถาบันการแพทย์แผนไทย)
 - ฟ้าทะลายโจรสกัดผง กิโลกรัมละ 850 บาท (ข้อมูลจากสถาบันการแพทย์แผนไทย)
- ราคาค้นพันธุ์ฟ้าทะลายโจร ต้นละ 30 บาท (ข้อมูลจากชมรมรักษาสสมุนไพรลำปาง)

รูปแบบผลิตภัณฑ์ฟ้าทะลายโจร ได้แก่ แคปซูลฟ้าทะลายโจร ลูกกลอนฟ้าทะลายโจร เครื่องดื่มฟ้าทะลายโจรผงสำเร็จ ยาฟ้าทะลายโจรสกัดชนิดเม็ดเคลือบ และมีการนำสารสกัดหรือสมุนไพรฟ้าทะลายโจรไปผสมกับสมุนไพรหรือวิตามินอื่นๆ เช่น อีจินาเซีย (Echinacea) วิตามินซี เพื่อผลิตอาหารเสริม เสริมภูมิคุ้มกันและป้องกันโรคหวัด